

הרב אשר זעליג וייס

מח"ס מנחת אשר, גאב"ד דרכי הוראה

ראש ישיבת דרכי תורה

בענין השימוש במגבונים לחים

וסגירת מעגלים ועירים ללא כונה

ח"י תמוז תשע"ג

כבוד ידי"נ הגאון הגדול

רבי יצחק מרדכי רובין שליט"א

רב קהילת בני תורה הר נוף

מכתבו היקר קבלתי לנכון והנני מודה לו מקרב לב על ששם עינו ולבו על דברי והעיר הערותיו החשובות. הנני במענה קצר לדבריו שהתפרסמו בקובץ היכלא גליון ג' (עמוד קנ"ד).

א

בענין מגבונים לחים

במה שהעיר כת"ר על מה שכתבתי בשו"ת מנחת אשר ח"א (בסימן י"ד – י"ז) להתיר את השימוש במגבונים לחים בשבת, דבשימוש רגיל אין סחיטה. והביא כת"ר בשמי שאין ממחטות אלה סופגות מים ותמה עלי דהלא בבדיקות שנערכו נקבע שאכן חומר זה שממנו עשויים ממחטות אלה אכן בר ספיגה הוא, וכך כתב לו מומחה גדול.

ותמה אני הלא באותו ד"ה שממנו מצטט כת"ר מספרי כתבתי בזה"ל "על כן מיוצרים מגבונים אלה באופן מיוחד שבליעתן מועטה ועיקר הנוזל טופח על פניהם". הרי שהורגש מפורשות על ידי שאף שאכן יש בליעה במגבונים אלה מ"מ בליעתן מועטה ועיקר הנוזל טופח על פניהם. וזאת כדי שלא להרטיב את גוף התינוק יותר מדי וגם שלא יתפח המגבון. ועוד כתבתי שם דודאי מי שמקפל מגבונים אלה בתוך ידו על מנת לסחוט מהם נוזל עובר משום סוחט, מ"מ בשימוש רגיל התברר לי בנסינות רבים דאין בזה סחיטה כלל.

ובאמת שטרו של כת"ר הוא שטר ששוברו בצדו, שהרי מכתב זה שכת"ר מצטט ממנו נדפס על ידו בקובץ מבית לוי (קובץ ו' עמוד קס"ח) ושם כתב ד"ר אמוץ וינברג מחבר הדו"ח "כאשר סוחטים ממחטות אלו, יצאו תחילה המים שאופפים את הסיבים. רק לאחר מכן עם יבוש הסיבים יצאו גם המים שחדרו לתוך מבנה הסיבים. סביר להניח שבשימוש רגיל של ניגוב באמצעות הממחטות תיגרם יציאת המים האופפים את הסיבים בלבד". הרי לן דבאמת דעת המומחה שכת"ר מתבסס עליו דאין כל הכרח לסחית נוזל בשימוש רגיל, ואדרבה סתמא דמילתא שאין כאן סחיטה כלל, והרי זה ראיה גדולה לשיטתי, דאם

אין כל הכרח בסחיטה, אף אם אכן יסחט נוזל מעט אין זה פסי"ר אלא דבר שאין מתכוין ומותר.

ושוב תמה כת"ר על מה שכתבתי דאין נפ"מ בזה בדברי המומחים ואין לנו אלא מה שענינו רואות. וכמדומני שכונתי ברורה מתוך התשובה הנ"ל, אך אחזור על הדברים שמא לא ירד כת"ר לסוף דעתי.

אין כונתי להניח הנחה כללית שאין לסמוך להלכה על דברי מומחים לדבר, אלא שבמלאכת סוחט כמו בכלל מלאכות שבת אין המלאכות מוגדרות ע"י הברור המדעי אלא ע"י ראיית העיניים והתייחסות בני האדם למעשים. וכיון שלפי ראות עינינו אין כאן סחיטה כלל וכמות הנוזלים המופרשת ע"י ניגוב קל דומה לחלוטין לכמות הנוזלים המופרשת ע"י ניגוב בלחץ מסויים, הרי לפי ראות עינינו כמאה עדים אין כאן סחיטה כלל. (ואף הגדולים שאסרו במהדורה בתרא שבדבריהם כתבו דודאי אין סחיטה בניגוב קל אלא שחששו שמא ילחץ עם המגבון ע"ג הגוף).

והוא שכתבתי דאין לנו להשגיח על דברי מומחי המדע, דבמלאכה זו אין לנו אלא מה שרואות עינינו.

ומה שהבאתי מהריטב"א בשבת (נ' ע"ב) דבפציעת זיתים אין סחיטה כיון שהנסחט הולך לאיבוד וכתבתי דיש ללמוד מדבריו גם לני"ד. וכתב כת"ר דשאני ני"ד שהוא משתמש בנוזלים הנסחטים לנקות את גוף התינוק.

תמה אני שהרי להדיא פירש הריטב"א שם מיניה וביה ותוכד"ד דמיירי בפוצע זיתים כדי לחוף פניו ידיו ורגליו, וז"ל הריטב"א "מהו לפצוע זיתים בשבת. פרש"י ז"ל לפצוע זיתים למתק מרירותן, והקשו בתוספות חדא דמאי הפסד אוכלין יש בזה אדרבה תיקון אוכלים הוא, ועוד א"כ מאי שייטיה הכא, בפרק חבית דמיירי בדיני סחיטה ומפרק [הוה] ליה לאתווי, לפיכך פירש ר"י ז"ל לפצוע זיתים לחוף בהם פניו וידיו קאמר ומשום השרת שער וכעין סוגיין דלעיל, אבל משום סחיטה ליכא כיון שאינו צריך למימיהן והולך לאיבוד, והשתא אתי שפיר הא דקאמר שיש בזה הפסד אוכלים".

הרי דגם שם הוא פוצע את הזיתים על מנת לחוף במשקה היוצא מהם תוך כדי פציעתם, וכיון דמדובר בפצוע זיתים ע"כ שהשרת השער ע"י המשקה היוצא הוא ולא ע"י עצם הזית, וכך כתב להדיא בתוס' ישנים שם "ודרך מי זיתים להעביר וללבן" הרי שכונתו לחוף במי זיתים, וז"פ. ובהכרח שכונת הריטב"א דכיון דמ"מ המשקה נפסד תוך כדי פציעת הזיתים אין זה סחיטה, והרי זה דומה ממש לני"ד.

ובאמת כבר כתב כן החת"ס (בשו"ת יו"ד סימן צ"ב) לגבי מלאכת מבשל בנר של שמן מוצק דאף שהמוצק הופך לנוזלי לפני שהוא נמשך לתוך הנר והרי זה מלאכת מבשל, כיון שהשמן נשאב לתוך האש ועבר ובטל מן העולם אין בזה מלאכת מבשל. וכבר כתבתי בספרי שם דלכאורה יש לתמוה דהלא הוא נהנה מן השמן הזה להאיר את ביתו. וע"כ דאעפ"כ כיון שמיד עם עשיית המלאכה כלה השמן אין בזה מלאכה, דבכל מלאכת שבת בעינן שהחפצא המתחדשת ע"י המלאכה יעמוד קיים ביד האדם לעשות בו רצונו. וזה גם כונת הריטב"א.

וכך כתב גם בספר הנפלא שביטת השבת (מלאכת דש אות צ"ח) ליישב את קושיית האור שמח אין מותר להניק תינוק כשאין בזה פקו"נ ומה בין הנקה לחליבה, דאין עיקר המלאכה אלא כשיש בידו חלב ולא כאשר ע"י המלאכה החלב עבר ובטל מן העולם אף אם נהנה בכך, ע"ש.

אלא שכת"ר מציע פירוש רחוק ומשונה בדברי הריטב"א שאין לאדם כל תועלת בשמן הנסחט מן הזיתים אלא משיר את השערות ע"י גוף הזית. ותמה אני דא"כ למה הוא פוצע את הזיתים. וכי חייבים אנו להציע פירושים משונים כדי להעמיד את החומרות שהמצאנו נגד פשטות הראשונים ודברי החת"ס רבן של ישראל לדורות עולם.

ובמה שהבאתי מהמבואר בסימן תרי"ג דמותר לנגב פניו ביוה"כ במטלית לחה שכבר ניגבו בו מעיוה"כ, כל כונתי לבאר ולהוכיח דבגדר סוחט אין המבחקן המדעי קובע אלא מה שנראה לעיניים, דהלא פשוט שכל הנאתו בניגוב זה הוא ממעט הלחות המופרשת מן המטלית, דאל"כ מה הנאה יש כאן, דכיון שמדובר במטלית שנשארה בו רק מעט לחות ברור שנוזלים אלה ספוגים בתוך המטלית, ובמבחקן המדעי פשוט שהמשקה הטופח על פני המטלית מתאדה לפני הנוזל הספוג בו וע"כ דההנאה שיש לו אינו אלא מן הנוזל הספוג במטלית, ואעפ"כ אין בזה מלאכת סוחט כיון שאין כאן משקה בעין ולמראה העין אין כאן סחיטה, וכך גם בני"ד כיון שברור כשמש שיש נוזל הטופח על פני המגבון כמו שנראה בעליל, וא"כ אף לו יהי שיש קצת נוזל שנסחט מתוך המגבון כיון שלמראה עין אין כאן שום תוספת נוזל בעין אין כאן סחיטה כלל.

והנה תיאר כת"ר במכתבו את הדו"ד שהיה לו קמיה מרן המנחת שלמה זצ"ל וכתב ששמע מידיד קרוב שהגרש"ז חזר בו מהתירו להשתמש במגבונים אלה והורה לו לאיסור. וכבר כתב כן באורחות שבת (ח"א עמוד תקע"ה) ששמע מאנשים שהגרש"ז בסוף ימיו חזר בו.

אך תמה אני, אם אכן חזר בו הגרש"ז ממה שהתיר היה זה לראשית חובתו לחזור בו בשער בת רבים ולהודיע קבל עם ועדה בכתב ידו ובשמו שאסור להשתמש במגבונים אלה כדי למנוע מכשול מרבים.

וכיוצא בדבר כבר כתב החזון איש בקונטרס השיעורים (או"ח סימן ל"ט אות י"ב) לדחות את דברי התשובה מאהבה שהנודע ביהודה חזר בו ממש"כ בצל"ח בסוף מס' פסחים להגדיל את השיעורים, וכתב החזון"א דאם הנוב"י חזר בו "הלא היה כאן ענין בעל ערך כביר, שהרי קבע בספרו הוראה לכל ישראל ונתחדש לו שהיא טעותא והיה ראוי למעשה כביר ליתן לפרסם חזרתו".

ועוד כתב שם (אות ט"ו) בשם הנודע ביהודה (תנינא יו"ד סימן כ"ט) דאפילו עד כשר אינו נאמן להעיר שחכם שהתיר חזר בו, כל עוד הגאון בעצמו לא פרסם את האיסור, ע"ש.

וכך גם בני"ד מאחר שהגרש"ז פרסם דעתו להתיר בשמירת שבת כהלכתה (מהדורא קמא פרק י"ד סעיף ל"ג ושם בהערה צ"ד) ולדברי כת"ר באורחות שבת אף כתב תשובה להתיר ולא חזר בו בפירסום, אין איש נאמן שחזר בו כמבואר.

ומאידך שמעתי פעמים רבות מהגאון הגדול מוהרי"י נויבירט זצ"ל גדול תלמידיו שעד יומו האחרון עמד על דעתו להקל, וכך שמעתי מבני משפחתו של מרן הגרש"ז זצ"ל, וכן היתה גם דעתו של מרן בעל האגרות משה כפי שהבאתי.

ומשום כל הנ"ל אני על משמתי אעמודה דמותר להשתמש שימוש רגיל ומקובל במגבונים אלה כל עוד אין כונתו לסחוט מהם נוזלים וכל עוד אינו סוחט להדיא ע"י קיפול המגבון בכף ידו וסחיטתו.

ב

בענין מעגלים זעירים

ובמה שהעיר במש"כ בסימן ל"ב במה שמצוי מאד בזמנינו דהאדם גורם לסגירת מעגלים אלקטרוניים ללא כונה ותועלת ולרוב כלל אינו מודע לשינויים שהוא מחולל, וכתבתי דכל כה"ג אין כאן מלאכה כלל.

והבאתי כמה דוגמאות מצויות. א. רופא בתורנות המטלטל טלפון סלולרי בהיתר, וכשהוא הולך ממקום למקום מופיעים שינויים על הצג לפי רמת הקליטה. וכי נפסוק שאסור לרופא לזוז ממקומו משום שעל ידי הליכתו ממקום למקום גורם הוא לסגירת מעגלים אלקטרוניים בשינויי התרשומת שעל צג הטלפון.

ב. מכשירי חמצן להסובלים מהפסקת נשימה בשנתם (apnea) וגם במכשירים אלה יש צג שעליו תרשומת תמידית המצביע על פעילות המכשיר בהתאם למאמץ של מערכות הלב והריאות, וכי נאסור על אנשים אלה לזוז במיטתם משום שבכך גורמים לשינוי רישום על צג המכשיר.

ג. וכיוצא בדבר במערכת G.P.S. לחולה אלצהיימר כדי לדעת את מקומו אם חלילה הלך לאיבוד, וכי נאסור עליו לנוע ממקומו משום שהוא גורם בכך לרישום וקליטה.

ד. ועוד כיוצא בזה חולה השוכב במחלקה לטיפול נמרץ מחובר למוניטור וכל תנועה שהוא עושה גורם לשינוי קל בדופק ופעילות הלב ושינויים אלה נרשמים ע"ג הצג שמעל למיטתו, וכי אסור לו לזוז ולהתהפך מצד אל צד אא"כ יש בזה פיקו"נ.

ובכל אלה כתבתי דכיון שאין למי שגורם שינויים אלה כל כונה ותועלת מרישומים אלה אין בזה מלאכה כמבואר.

והקשה כת"ר תרתי קושייתא:

א. הלא לחולה זה המקבל חמצן יש חשיבות מרובה לרישום הדיגיטלי כדי לקבל אספקה סדירה של חמצן.

וואה אני שדבריי לא הובנו כראוי וערכוב תחומין יש כאן, ומש"כ צריך אני לחזור על הדברים בהרחבה מסויימת.

ברוב המכשירים הנ"ל יש סגירת מעגלים בשני תחומין: א. במערכות הפנימיות של המחשב יש פעילות אלקטרונית רציפה הקשורה לפעילות התקינה של המכשיר. ב. שינויים בתרשומת

שעל הצג. לגבי סגירת המעגלים שבלב המחשב כו"ע מודה שאין בזה איסור כלל וכבר התירו גדולי הדור את השימוש במכשירי שמיעה בשבת, אף שבכל מכשיר מודרני יש מערכת אלקטרונית המסננת רעשי רקע, והמערכת מתאימה עצמה לפי כמות ועוצמת רעשי הרקע. דשינויים פנימיים אלה שאין האדם מודע להם ואין בהם כל היכר אין בהם חשש מלאכה כלל. וכך כתב גם כת"ר במכתבו לגבי מערכת החיישנים שבמקרר האחראית לפעילות התקינה והרציפה של המנוע.

וכך גם במכשיר המספק חמצן לבני אדם במהלך שנתם.

ומשו"כ לא התייחסתי בדברי אלא לשינויים המופיעים על הצג. אך גם בשינויים אלה כתבתי את הנלענ"ד דכיון שאין לאדם בהם לא ענין ולא צורך אין בזה גדר מלאכה כלל.

ב. טען כת"ר דיש לרופא ענין גדול ברישום דרגת הקליטה של הטלפון כדי לדעת איפה יש קליטה ואיפה אין.

תמה אני דהלא בתוך עמי אנכי יושב ומעולם לא ראיתי ולא שמעתי על אדם שרגיל להסתכל בכל שעה מה מדת הקליטה בטלפון שלו, דהלא בזמנינו יש קליטה מעולה ברחבי הארץ כולה ומעולם אין אדם עומד ובודק את הטלפון שלו, ואף אם יעיף מבט בטלפון כאשר לא יצליח לצלצל ממנו ברור כשמש דכאשר הוא הולך ממקום למקום אין לו כל כונה וענין להשפיע על הרישום בצג הטלפון שלו.

ומשו"כ פשוט בעיני שאין אף סרך מלאכה במה שאדם גורם שינוי בתרשומת שעל צג הטלפון.

ג. וכך גם במה שכתבתי לגבי מכשיר S.P.G. על גופו של חולה האלצהיימר תמה כת"ר, דהלא יש לנו ענין מובהק לדעת איה מקום כבודו כדי שלא ילך לאיבוד.

וגם בענין זה לא ירד כת"ר לסוף דעתי, ואבאר.

כאשר האדם נע ממקום למקום אין כל רישום הנראה לעין אלא שמערכת ה G.P.S. עוקבת אחריו באופן רציף וקבוע, ובודאי יש בזה סגירת מעגלים אלקטרוניים. ורק כאשר ניתק הקשר עם החולה מדליקים את המערכת כדי לברר את מקום המצאו.

ומשו"כ נראה דכל עוד איש זה הולך לפי תומו ונמצא בסביבת קרוביו ומכריו אין לנו כל ענין בעצם פעילות המעקב, ועוד דכבר נתבאר לעיל דכל עוד אין דבר הנראה לעין כגון רישום על גבי הצג אין איסור בפעילות של חיישנים שאין אדם מתכוון ואינו מודע לה. ואם חלילה ילך לאיבוד הרי ודאי שמצד חשש פקו"נ מותר לברר את מקום המצאו ע"י מערכת זו.

עוד תמה כת"ר עלי, דהלא בסימן ל' – ל"א כתבתי דאיסור גמור להשתמש בשבת בנויות L.E.D. אף שאין בהם חלקי מתכת הנוגעים זב"ז ואין זה דומה לבונה, וזאת עפ"י הירושלמי (שבת מ"ד ע"א) דבכל מלאכה חשובה יש מכה בפטיש, וא"כ למה התרתי את כל הנ"ל.

והתשובה פשוטה ומבוארת בדברינו, דכאשר יש לאדם כונה וענין בתוצאת המעשה יש כאן מלאכה גמורה, אבל כאשר אין לו לא כונה ולא תועלת ולא ענין בתוצאת המעשה אין כאן מלאכה כלל, כמבואר.

בסו"ד כתב כת"ר שבענינים כאלה ראוי להחמיר כדי שלא יפרוץ ההמון, אך לדעתי העניה טעות בידו, דרך זו לגבב חומרות בכל דבר נגד עיקר הדין לא זו בלבד שאין בו תיקון אלא קלקול גדול יש בו, וד"ז מביא להמון עם לזלזל בדברי חכמים ולומר על כל דבר "חומרא הוא" ובסופו של דבר דרך זו מביאה לעבור על איסורים גמורים ולפעמים על איסורי תורה.

כמה גדולים דברי חכמים שאמרו (ירושלמי תרומות ל' ע"ב, וסוטה ל"ד ע"ב) "כשם שאסור לטהר את הטמא כך אסור לטמא את הטהור". וכך היתה תפילתו של ר' נחוניא בן הקנה "ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור ולא על אסור מותר". וכך כתוב בוידוי הגדול של רבינו ניסים "את אשר אסרת התרתי ואת אשר התרת אסרתי". וכך כתב הש"ך ביו"ד סימן רמ"ב בכללי ההוראה אות ט' "כשם שאסור להתיר את האסור כך אסור לאסור את המותר אפילו בשל עובד כוכבים ואפילו במקום שאין הפסד מפני שעל הרוב יש בו צד הקל במקום אחר מחמת שנאסר והוי חומרא דאתי לידי קולא ואע"פ שלפי הנראה לא יבא מזה צד קולא אסור שאפשר שיתגלגל ויבא קולא עד אחר מאה דברים. לפיכך אם הוצרך לאסור מחמת ספק או מחמת חומרא בזה שאין האיסור ברור כשמש צריך המורה לומר שאין האיסור ברור אלא שאנו מחוייבים להחמיר וכל שכן אם המורה מתיר בשעת הדחק וכיוצא בו שיאמר לו כן". וכבר הזהיר גדול הדורות עמוד ההלכה מרנא הג"ר יהונתן אייבשיץ בתפארת ישראל יו"ד סימן קצ"ה "לא תוסיפו – פן תגרעו".

מתנצל אני התנצלות מרובה אם יצאתי מגדרי והפלגתי בדברים אלא שדברים אלו נוגעים בציפור הנפש של נשמת התורה, ועם כת"ר ברוחב לבו ודעתו הסליחה.

הכו"ח באהבה, בידידות ובהוקרה מרובה

אשר וייס